

Politički i pomorsko-trgovački odnosi Dubrovačke države - Republike i Napuljske kraljevine od XIII do sredine XVII st.

UDK 380.103(45:497.13)DU»12/16«(093)

Veze koje je Dubrovnik učvrstio još u XIII stoljeću s južnom Italijom i Sicilijom, a preko tih zemalja i sa Španjolskom, bile su od velike važnosti za dubrovačku pomorsku trgovinu po Mediteranu. Već u XIV stoljeću imao je Dubrovnik privilegije napuljskih vladara. Prvi takav privilegij potječe od napuljskog kralja Karla III iz 1382. g., kojim dopušta Dubrovčanima da mogu između napuljskih podanika izabrati sebi konzula sa svim pravima koja imaju konzuli Venecije i Genove. Važan je privilegij kraljice Ivane II (1429. g.) u pogledu dubrovačkih konzulata na Siciliji i u Napulju. Stečene povlastice potvrdio je kasnije napuljski kralj Ferdinand I (1458. do 1494. g.) koji je izdao Dubrovčanima i mnoštvo novih privilegija i time proširio njihove ranije povlastice, naročito u pogledu izvoza raznih prehrambenih artikala za podmirenje dubrovačkih potreba. Kralj Ferdinand I pokazao je veliku naklonost prema Dubrovčanima time što je 1481. g. naredio svojim službenicima i državljanima da s Dubrovčanima uvijek i svugdje postupaju kao s Mlečanima, te što je 1485. g. oslobodio dubrovačke brodove plaćanja lučkih taksa. Nasljednik kralja Ferdinanda potvrdio je 1498. g. ranije dubrovačke privilegije u napuljskoj državi, a dubrovačkim konzulima dozvolio presuđivanje ne samo građanskih sporova među Dubrovčanima, kao što je to do tada bio slučaj, već i krivičnih. Početkom XVI stoljeća Napuljska je država došla pod španjolsku vlast, koja je njom vladala, preko vice-kralja, sve do početka XVIII stoljeća. Kralj Ferdinand II, kao vladar Napulja i Sicilije, potvrdio je 1507. g. sve ranije privilegije Dubrovnika. Najvažnija je svakako ona, po kojoj su Dubrovčani sva prava stečena u Napulju i Siciliji mogli uživati i u svim drugim njegovim zemljama. Time je Dubrovnik postigao veliki politički-ekonomski uspjeh, osiguravši miran i siguran razvoj svoje pomorske trgovine kao i rad konzula, ne samo u Napulju nego i po cijelom zapadnom dijelu Mediterana. Španjolski kralj Karlo V, vladar tada najveće države na Zapadu, potvrdio je 1534. g. sva ranija prava Dubrovčana u svojim zemljama, zabranivši bilo kakve represalije protiv dubrovačkih podanika. Ovaj je španjolski kralj već ranije (1523. g.) udijelio Dubrovčanima pravo izvoza žita i pšenice iz Napulja i Sicilije u Dubrovnik. Tako je Napulj sa Sicilijom i Apulijom, za vrijeme španjolske vladavine postao žitnicom Dubrovačke Republike, a dubrovački su konzuli imali u Napulju i ostalim španjolskim zemljama sva ranije stečena prava.¹

Političko-ekonomski odnosi između Dubrovnika i Napulja, kao i privilegije koje su Dubrovčani uživali u španjolsko-napuljskim zemljama naveli su dubrovačku vladu da na neki način iskaže svoju zahvalnost, odanost i poštovanje u prvom redu vladaru Španjolske i njegovom vice-kralju u Napulju, kao i svim kasnijim napuljskim vladarima. Dubrovačka je

vlada to iskazivala na simboličan način, darivanjem ptica za lov (sokolova i jastrebova) i to svake godine u određeno vrijeme na posebnom, za to upriličenom, službenom prijemu u Napulju. Iako je, prema iznesenom, Dubrovnik već u XIV stoljeću uživao privilegije napuljskih kraljeva, ne nalazimo među arhivskim dokumentima da su Dubrovčani u to vrijeme, pa i kasnije sve do početka XVI stoljeća, darivali ptice za lov vladaru Napulja. Tek kad je Napulj došao pod vlast Španjolske (1503. g.) i kad je španjolski kralj Ferdinand II potvrdio (1507. g.) sve ranije privilegije Dubrovčana, nalazimo prvi trag darivanja ptica za lov (od 8 do 12 komada) napuljskom vice-kralju kao znak poštovanja i odanosti španjolskoj kruni. Dubrovački je konzulat u Napulju, osnovan 1490. g., pored svojih redovnih dužnosti od početka XVI stoljeća, kad je počelo darivanje ptica za lov, obavljao i sve poslove oko prijema i predaje tih ptica napuljskom vice-kralju.²

Dubrovčani su u Napuljskoj kraljevini, koja je obuhvaćala i Siciliju još prije potresa iz 1667. g., kao svoje predstavnike i zaštitnike pomorsko-trgovačkih interesa imala brojne konzule. To su bili skoro uvijek ugledni ljudi iz onih krajeva, većinom trgovci, a samo vrlo rijetko vršili su te dužnosti i poneki Dubrovčani. Zasnivajući svoja prava i vlast na brojnim privilegijama koje su Dubrovčani bili dobili već od aragonskih kraljeva, dubrovački su konzuli odigrali značajnu ulogu u napuljsko-dubrovačkim odnosima. Broj dubrovačkih konzulata na području Napuljske kraljevine bili su vjeran odraz bogatih pomorsko-trgovačkih odnosa koje su održavali Dubrovčani s tom susjednom, prekomorskom zemljom, pa iz tog razloga mnogi od njih nestaju opadanjem pomorske trgovine po Mediteranu, naročito uoči velikog potresa koji je pogodio Dubrovnik 1667. g. Oslanjajući se na stečene privilegije Dubrovčani osnivaju svoj prvi konzulat na Mediteranu u Siracuzi na Siciliji 1390. g. Samo devet godina kasnije nalazimo i dubrovački konzulat u Messini (1399. g.) Tokom XV stoljeća znatno se povećao broj konzulata Dubrovačke Republike u Napuljskoj kraljevini pa ih nalazimo još i u lukama: Trani (od 1409. g.), Barletti (od 1441. g.), Manfredoniji (od 1442. g.), Ortoni (od 1480. g.), Crotoni (od 1455. g.), Otrantu (od 1464. g.), Bari (od 1465. g.), Termoli (od 1490. g.), Napulju (od 1490. g.), Trapani (od 1496. g.), Molfetti (od 1499. g.), te na Siciliji u lukama Augusti (od 1496. g.) i Cataniji (od 1499. g.). Tokom XVI stoljeća za vrijeme najvećeg uspona dubrovačke pomorske plovidbe po Mediteranu, među arhivskim dokumentima nalazimo još i dubrovačke konzulate u Gallipoli (od 1501. g.), San Severu (od 1501. g.), Brindisi (od 1510. g.), Monopoli (od 1511. g.), Tarantu (od 1512. g.), Lancianu (od 1516. g.), Lecce (od 1517. g.), Vastu (od 1523. g.), Castru (od 1529. g.), Reggio (od 1533. g.), Peschici (od 1553. g.), Bescelie

(od 1558. g.), Castellamare (od 1574. g.), te na Siciliji u Palermu (od 1502. g.) Agrigentu (od 1504. g.), Milazzu (od 1511. g.), Terranuova (od 1575. g.), kao i nedaleko Sicilije na otoku Lipari (od 1519. g.). Iz navedenog proizlazi da je Dubrovačka Republika na području južne Italije, odnosno Napuljske kraljevine i Sicilije imala u XVI stoljeću 34 konzulata, više nego u bilo kojoj zemlji na Mediteranu, preko polovine svih svojih konzulata toga doba u mediteranskim lukama uzimajući u obzir da ih je bilo ukupno oko 55. Ovaj podatak nesumnjivo ukazuje na ogroman značaj Napuljske kraljevine i njezinih luka u pomorskoj trgovini Dubrovčana po Mediteranu od kraja XIV pa sve do početka XVII stoljeća.³

Česti ekonomsko-politički kontakti između napuljskih zemalja i Dubrovnika uvjetovali su da se početkom XV stoljeća pojavio u Dubrovniku prvi napuljski konzul u osobi Gabriela Dava. Njega je naslijedio na tom položaju 1472. g. Dario de Florio, građanin Manfredonije. Ovaj je Florio boravio dugo godina u Dubrovniku, pa možemo pretpostaviti da je upravo od njega potekla dubrovačka porodica Flori. Područje napuljske države, kako smo ranije rekli, došlo je početkom XVI stoljeća pod vlast Španjolske koja je preko svog vice-konzula vladala Napuljem. Za to je vrijeme španjolski konzul u Dubrovniku zastupao interese Napulja. Španjolski trgovac Petar Torella bio je prvi španjolski konzul u Dubrovniku koji je (1502. g.) zastupao interese Španjolske i Napulja. Poslije njega nekoliko članova dubrovačke obitelji Ohmučević vršilo je poslove španjolskih konzula u Dubrovniku, zastupajući ujedno i interese Napuljske kraljevine na području dubrovačke države. Petar Ohmučević bio je postavljen od španjolskog kralja Filipa IV za agenta i konzula u Dubrovniku, te je ostao na tom položaju sve do smrti 1631. g. Naslijedio ga je na toj dužnosti sin Stefan, a njega opet (1637 g.) brat Nikola Ohmučević. Poslije Nikoline smrti 1666. g. imenovan je Petar, sin ranijeg agenta i konzula Stefana Ohmučevića za zastupnika španjolskih interesa u Dubrovniku. Ovaj je Petar poginuo u velikom potresu 1667. g., pa njegovom smrću nije više bilo potomaka iz ove kuće Ohmučević.⁴

Za Dubrovnik je bilo najvažnije, radi prehrane stanovništva, južnotalijansko žito iz okolice Baria i Manfredonije, kao i sa Sicilije. O žetvi u ovim krajevima često su puta zavisili stanovnici Dubrovačke Republike. Mnogo se iz Apulije uvozilo ulja u Dubrovnik, naročito u nekim godinama, kad rod maslina u dubrovačkom kraju nije bio dovoljan za domaće potrebe. Dubrovčani su pored toga bili često primorani da uvoze vino, vunu, sapun, voće i povrće, naročito sočiva, iz raznih luka Apulije. Iz okoline Monte Gargana dovozilo se u Dubrovnik drvo za gradnju brodova, a iz Trapanija ili Barlette sol. Iz Dubrovnika su se izvozili u južnu Italiju konji, stoka, vosak, med, olovo, te prostija sukna i koža. Po količini i vrijednosti robe Dubrovnik je više uvezio iz napuljske kraljevine nego što je izvezio u tu zemlju. Ako se ipak usporede artikli uvoza i izvoza, onda se može utvrditi da je Dubrovačka Republika po vrsti i vrijednosti robe bila mnogo više zavisna od Napuljske kraljevine, odnosno južne Italije i Sicilije, nego što je

to bilo obratno, pa je s te strane Dubrovnik bio u slabijem i ovisnijem položaju. Pretežni dio ove trgovine održavali su dubrovački brodovi, dok su mnogo manji dio pomorske trgovine obavljali između Napuljskog kraljevstva i drugih zemalja.

Ovo je u najkraćim crtama stanje političkih i pomorsko-trgovačkih odnosa između Dubrovačke Republike i Napuljske kraljevine do početka XVII stoljeća kad započinje dekadencija starih mediteranskih trgovačkih središta, jer zemlje na obalama Atlantskog oceana brzo politički i ekonomski napreduju, stvarajući jake države koje svojom pomorskom trgovinom zauzimaju pozicije ne samo na Atlantiku već i na Mediteranu. Dubrovnik nije mogao izbjeći sudbinu starih mediteranskih pomorskih država, jer je znatno povećan ne samo broj brodova zapadnoevropskih zemalja na Sredozemlju već i broj trgovaca, robe i poslovnih ljudi što je sve djelovalo da je dubrovačka pomorska trgovina gubila od svog intenziteta. Iz tog je razloga Dubrovačka Republika već u prvoj polovini XVII stoljeća povukla svoje brodove u Jadran, uvelike smanjila broj svojih konzulata po Mediteranu i u Napuljskoj kraljevini te ograničila svoje pomorsko-trgovačko poslovanje uglavnom na jadransko područje.

O odnosima između Napuljske kraljevine i Dubrovnika, u razdoblju od sredine XVII stoljeća do ukinuća Republike bit će, u najkraćim crtama, govora u jednom od idućih brojeva.

Bilješke:

¹ *Privilegija*, 9, str. 1—9 (Povlastice Dubrovnika u Napulju i Siciliji od 1429. do 1600. g.) Historijski arhiv u Dubrovniku, kao i sve ostale arhivske bilješke za ovaj rad.; *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik u XVI veku, Beograd 1932.; *V. Foretić*, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u srednjem vijeku, Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952.; *GJ. Körbler*, Dubrovačka Republika i zapadno evropske države, Rad 214, JAZU., Zagreb 1916.; *J. Luetić*, Dubrovački galijun druge polovine XVI st., Anali 6/7, JAZU., Dubrovnik 1959.

² *Lett. di Levante*, 18, str. 49—50.; *Isto*, 20, str. 87.; *K. Jireček*, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka, Dubrovnik 1915.; *M. Popović-Radenković*, Prilog ekonomskoj istoriji Dubrovnika, Trgovački odnosi sa južnom Italijom (1266 — 1442), Zbornik Filozofskog fakulteta V—1, Beograd 1960.; *I. Mitić*, Ptice za lov kao poklon Dubrovačke Republike vladaru Napulja, Anali 15/16, JAZU, Dubrovnik 1978.

³ *Div. canc.*, 61, str. 193—194.; *Isto*, 68, str. 154.; *Isto*, 74, str. 5—10.; *Isto*, 80, str. 129 (Trgovinom između južne Italije, Sicilije i Dubrovnika bavile su se dubrovačke porodice: Gundulić, Bunić, Pucić, Saraka, Ragnina, Ristić i drugi); *I. Mitić*, Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika, Hist. institut JAZU., Dubrovnik 1973. g.

⁴ *Prepiska*, 16. st., 469 (Dokumenti španjolskog konzulata u Dubrovniku); *N. Čolak*, Izvještaj o istraživanju po talijanskim arhivima, Ljetopis 70, JAZU., Zagreb, 1965.; *M. Spremić*, La famiglia De Florio di Manfredonia, Italica Belgradensia, 1/1975.